

SMEDJERYD.

Byn Smedjeryd är omnämnd i 1646-års jordebok.
I 1729-års landsbeskrivning beskrivs hemmanet sålunda:
SMEDIERY, $\frac{1}{2}$ förmedlat mantal. Krono hemman.

Det finns nu två gårdar på hemmanet. Åboar är: JÖNS SVENSSON och BENGT SVENSSON. Båda åboarna är unga män, ogifta och söner till SVEN OLSSON.

Byn beskrivs vidare: JÖNS SVENSSONS och BENGT SVENSSONS manhus behållna (gott skick). Trenne uthuslängor med 2 portar har något bristfälliga tak. Ett bryggghus med skvalteqvarn utanför gården. En kålgård och humlegård tillsammans, med skia-gärde omkring. Hemmanets gärdesgårdar bestå av skia-gärde, som kan vidare något med sten uppläggas.

Åkern består av dels ör, dels kall mulljord med någon kampersten uti, kan ej förbättras med fyllning eller dikning. Giver i medelmåttig äring $1 \frac{1}{2}$ och i god äring $2 \frac{1}{2}$ korn. (Vid god skörd $2 \frac{1}{2}$ gånger utsädet).

Ängen med några ekebuskar samt björk och ale, består av ljung och mossar och något gräsvall, belägen i vången, behöver röjning men ej dikning. Hemmanet medelmåttigt till både åker och äng.

Utmärkt uti bokeskogen av stenig gräsvall särskilt till hemmanet och närbeläget. En kohage med några bokar uti, av ljung och mossar nära gården. Har även lott i en sjö tillsammans med åtskilliga frälsehemman, beläget i vångaläge. Inga andra härligheter.

Kronan behållit årliga räntan	16.4
Ladugården vid Laholm anslagit	-.24

Åboen JÖNS SVENSSON av KRONAN stadt anno 1725 med 3 daler för $\frac{1}{4}$.
Åboen BENGT SVENSSON stadt anno 1724 med 4 daler för $\frac{1}{4}$.

Åboarne någorlunda behållne. (Ekonomi och hälsa).

Båda gårdarna låg bredvid varandra vid nuvarande ÅKE QVISTS gård. I 1646- års jordebok är OLOF SVENSSON omnämnd såsom ensam åbo.

Byn kallas i äldre kyrkoböcker ibland för SMEDJERY och ibland för SMÖREND. Denna senare namnform har levat kvar bland äldre ortsbor ända in i våra dagar.

Vi kan också lägga märke till att skogen knappast är omnämnd. På kronohemman hade inte åbon någon större rätt till skogen än möjligen vissa områden som upplåtits till betesmark. Till ~~XXXXXX~~ hade endast kronan rätt till.

skogen /

A

Jöns Svenssons gård: Denne brukar gården till omkring 1772 då Jöns dör. Dottern Bengta gifter sig med NILS PERSSON från Vind-rarp och dessa övertar gården. Det blir nu även dessa som får möjlighet att friköpa sin gård 1794 för 20 Riksdaler. Omkring 1812 övertar deras son PER NILSSON o.h.h. BENGTA gården. 1818 dör fadern NILS (han tar sitt liv genom hängning).

Per Nilsson hade en son som tydligen var ett problembarn. Det finns en anteckning i kyrkoboken: "Peter hos mig 20/11, okunnig, stursk! Peter är olydig och stursk mot föräldrarna, enl. anmälan av fadern".

1842 gifter sig denne Peter Persson med en flicka från Örkel-ljunga och övertar gården. De får en son som dör efter 3 mån. Även hustrun dör året efter sonen.

Vi skriver alltså 1842 och det är dags för "Laga skifte" i byn.

Vi lämnar tills vidare denna gård och följer den andra gården också fram till skiftet.

B.

Bengt Svenssons gård: BENGT SVENSSON dör redan 1741. Änkan JOHANNA gifter om sig med JÖNS HANSSON från Tureby. Lyckan blir inte långvarig, Johanna dör 1745. Jöns Hansson gifter sig nu med ELSA NILSDOTTER från Nordanå. 1760 dör även Elsa i barnsöd. Jöns Hansson gifter sig nu för tredje gång, nu med BENGTA JÖNSDOTTER från Killhult. 1769 dör Jöns Hansson i kolik. Nu gifter sig hans änka Bengta med GUDMUND PERSSON från Wråkär. (Det var mycket äktenskap på kort tid)!

Det blir GUDMUND PERSSON som 1794 får möjlighet att friköpa sin gård. Priset är det samma 20 Riksdaler.

1808 gifter sig deras son NILS GUDMUNDSSON med JOHANNA NILSDOTTER från Elnabygget och dessa blir nu de nya ägarna. Äktenskapet var barnlöst. 1839 tar makarna undantag och gården försäljes till SVEN OLSSON från Yllevad, gift med Nils Gudmunds-sons brorsdotter JOHANNA JÖNSDOTTER från Killhult.

Vi är nu även här framme vid "Laga skifte".

"LAGA SKIFTE."

År 1842 den 8 October hölls första sammanträdet. Skiftesförrättare var vice Commissionslantmätare D.G.Löhr. Gode män: E.H. Gyllensvärd Fågelsång och Otto Magnusson Woxtorp.

Som delägare i hemmanet Sven Olsson och Peter Persson hälften vardera. Sökande till skiftet var Sven Olsson.

Det upplystes att hemmanet 1815 av Hug.Fr.Löhr i storskifte fått inägorna emellan åboarna fördelta.

Man anhåller vidare om gränsrätning och gränsjustering mot angränsande byar. Utmarken ligger samfällad med hemmanen Bölinge, Lycket, Hälede, Brännehaga, Björsåkra, Ballinge och Uddamåsa.

Den 31 Maj 1843:

Det anmälles, att sedan sista sammanträdet hade bägge åboarnas i Smedjeryd byggnader Genom wäld nedbrunnit, med undantag af Sven Olssons Smedja och Bränneri byggnad och Peter Perssons Bränneri byggnad; till följe häraf anhöllo delägarne, att Landtmätaren ville, så skyndsamt som möjligt, verkställa skiftet å inägorne, utan att utmarken deri tillägg vidare ingår" *

Skiftet fortsatte, men delägarna var överens om skiftets fördelning av mark och hade här olika yrkanden. Skiftesmännen förklarade nu att de gillade mera Sven Olssons oegennyttiga förslag som beredde den största jämlikhet i lotterna, delägarna emellan. Lottning skulle sedan verkställas om fördelning av lotterna. Detta verkställdes och Sven Olsson erhöi norra läget intill ån och Peter Persson, som nekade att själv draga sin lott och i hans ställe gjordes av Herr Gyllensvärd, erhöi södra läget intill utmarken.

Den 20 Juni 1843 avslutades förrättningen.

Vi återgår nu och följer de båda gårdarnas vidare ägare o brukare:

× Laga skifte å utmarken förrättas i Smedjeryd 1893

A.

1

Peter Perssons gård: Redan efter något år säljer Peter Persson gården. 1845 får nämndeman LARS NILSSON i Kungsbygget lagfart på gården. Peter Persson anlägger nu istället ett litet torp inom gårdens marker, PETERSBERG kallas torpet, och behandlas senare.

Peters syster JOHANNA PERSDOTTER gifter sig 1846 med gästgivarsonen PETER JÖNSSON från Elnabygget och dessa blir nu de nya ägarna.

1875 blir det så deras son SJUNNE PETTERSSON o.h.h. CHRISTINA BENGTSDOTTER från Killhult som blir ägare.

1909 får en OSCAR JANSSON lagfart på gården.

1913 göres en tillfällig delning av gården. Sjunne Petterssons båda söner HENNING och AUGUST SJUNNESSON blir ägare till vardera 1/8 dels mtl., men redan 1914 blir HENNING SJUNNESSON ensam ägare.

HENNING och IDA SJUNNESSON behåller gården till omkring 1950, då gården säljs till fotograf ARWID JOHANSSON, Sjöalt.

Denne bortarrenderar gården några år, men 1952 säljs den till ÅKE o INGEGERD KVIST.

Ännu 1993 är dessa ägare och brukare av gården.

B.

2

Sven Olssons gård: Sven Olsson hade ju erhållit den lott som låg närmast Stensån och skulle här bygga upp en ny gård. Båda gårdarna hade ju som vi tidigare såg brunnit ner och skulle nu återuppbyggas helt. Byggmaterial i form av furor fanns inte mycket i trakten utan fick köpas utifrån, företrädesvis från Fagerhult. Detta blev Sven Olssons olycka, han omkommer under ett vält bräddlass som han just hämtat i Fagerhult. Olyckan hände i Drakabygget. Denna olycka ger oss nu även en antydning om denna tids vägstandard. Olyckan hände den 6/2 1844.

Lars Nilsson i Kungsbygget köper nu även denna gård. Vad Lars Nilsson hade för planer med dessa gårdsköp är inte känt. Planerade han att bygga upp en större sammanslagen gård? Nåväl, han behåller inte heller denna gård någon längre tid.

Sven Olssons änka Johanna gifter snart om sig med Elias Nilsson från Björkholmen i Hishult och dessa köper nu tillbaka gården, men inte heller Elias blir så gammal. Lungsoten skördar ett nytt offer 1846.

1847 gifter sig nu Johanna för tredje gång, nu med Per Persson från Koarp. När Elias dör i juli 1846, var Johanna gravid och en dotter Else Sofie föds i januari 47. Vid bodelningen blir så dottern ägare till halva gården och den andra halvan blir sedan Johannas och hennes man Per Perssons.

Per Persson får med tiden ekonomiska svårigheter, vilka leder till konkurs för honom 1864. På konkursauktionen köps nu Per Perssons gårdsdel av Johannes Andersson från Nordanå. Dotterns gårdsdel bortarrenderas nu till Johannes Pålsson från Sjöalt.

1866 gifter sig Johannes Pålsson med Else Sofia och av Johannes Andersson köps dennes del. Hela gården har nu samma ägare och brukare igen.

Johannes Pålsson dör 1910 och hustrun 1914.

Deras son Edvard Johansson köper gården 1911.

1917 säljer denne till brodern Ernst Johansson och dennes hustru Jenny f. Gustavsson.

Deras son Sune Johansson m.h. Maja övertar på 1950-talet.

Sune omkommer i en olycka 1966.

Nuvarande ägare sedan är Peder Kristensen.

(17)

Den tidigare ägaren och änklungen från gård A. i Smedjeryd, PETER PERSSON säljer gården 1846 och anlägger istället ett torp något söderut, inom byns ägor. Han bosätter sig här tillsammans med en ~~vid namn~~ MARIA MARGARETA ELIASDOTTER. Hon var född i Bjursholm och hade ett s.k. oäkta barn. Peter och Maria får i rask följd 5 barn, dock utan att vara gifta. Enligt anteckningar i kyrkoboken, detta troligen till stor förfäran för prästen. Till slut gifter de sig dock 1858. Peter Persson dör 1881, barnen är nu utflugna. Maria bor kvar i sin stuga. Hon dör den 18/2 1909. Resterna av den lilla stugan ligger djupt nere i en bäckravin. Ovanför där stugan legat finns den åkerlycka som hörde till torpet.

Vi återger en uppsats ur E.Johanssons "Arvet från fäderna":

--- Torpet Petersberg, även antecknat som backstuga, finner vi i de kyrkohandlingar, som finns förvarade i landsarkivet Lund. I årgångar från 1861-69 läser vi att ägare till Petersberg var Maria Eriksdotter född 1823 i Bjursholm, Västerbotten.

Hennes lilla uppodlade åkerlycka har under årens lopp ej fått växa igen utan användes i dag till betesmark och kallas för "Klubbalyckan", Maria hade under tiden kallats för "Klubban" därav namnet.

Kyrkolängden berättar om hennes familj, att hon ägde oäkta sonen Kristoffer Wilhelm född 1847, dottern Matilda Johanna född 1850, sonen Carl född 1854, dottern Kristina född 1855, dottern Karolina född 1858 samt dottern Elna född 1861. Som fader till dessa är antecknat Peter Persson född 1814. Vidare är antecknat att alla dessa fem barnen är födda före vigseln.

Resterna av backstugan ligger på sluttningen av Hallandsås, ej långt från byvägen Bölinge-Smedjeryd. Detta måste ha varit en rikedom av idyll. Strax invid de förfallna murarna rinner en porlande åsbäck som aldrig tryter vatten, skuggad av de höga bokarna på den branta sluttningen. Även finner vi att stugan ligger i lä från vilket håll än vinden blåser.

Vad tror vi att en torparfamilj försörjde sig av i mitten av 1800-talet.

Den lilla åkerlyckan, vad den gav i avkastning kunde ej räcka långt. Traditionen berättar, att Maria till familjens försörjning även sysslade med affärer. Hon köpte bl.a. smör av dem i orten som hade något att undvara, bar sedan detta den långa vägen till Höganäs för att sälja. Där gjorde hon sedan uppköp av lergods, som hon sedan bar hem, för att i hemorten göra sig en liten förtjänst på dessa gångbara förnödenheter.

Till följd av 1800-talets fattigdom kom det hårda arbetet. Det var säkert inte alltid förnöjsamheten kunde räcka till -----

Efter Marias död har troligen inte stugan varit bebodd. Hennes åkerbit återgick nu till gårdsägaren och har sedan blivit brukad av denne.

HUSARLYCKAN.

4

Byarna Bölinge och Smedleryd var i äldre tid de enda kronohemmanen i östra delen av Våxtorp och utgjorde därför en s.k. "Båtsmansrote" inom dåvarande indelningsverket. Benämningen "Husarlyckan" är möjligen en något felaktig benämning. Kanske "Båtsmanslyckan" hade varit mera korrekt. "Husarlyckan" finner vi strax söder om "Klubbalyckan", vid andra sidan om där nämnda bäckravin, något längre uppåt åsen. Båtsman har här funnits av och till från slutet av 1700-talet till omkring mitten av 1800-talet. De flesta båtsmännen hade båtsmansnamnet SVAN. Båtsmansstugan har troligen legat i mitten av Åkerlyckan, på en liten "ö" i denna.

SELMOSADAL.

5

Frånskilda hustrun BOEL BENGTSDOTTER från Ydermossa låter bygga en backstuga i Smedjeryd omkring 1851. Backstugan får namnet SELMOSADAL. Boel var dotter på den s.k. Krapperupsgården i Ydermossa N:o 1. Hon får ett barn tillsammans med en dräng från Tossjö socken, Eric Larsson. Barnet dör endast två år gammalt. Föräldrarna gifter sig några månader efter barnets födelse, men äktenskapet blir tydligen inte lyckligt, utan de får äktenskapskillnad efter något år. Vid denna tid en mycket ovanlig utveckling. 1849 får Boel på nytt ett s.k. oäkta barn, en son som sedermera kallar sig Per Bengtsson Nygren. Nu låter Boel bygga ovannämnda backstuga och flyttar hit 1851. Sonen stannar hos modern i stugan till 1872, då han tar drängtjänst på Vallen. Dennes senare öden okända. Boel stannar sedan i sin stuga till sin död 1891. --- En familj: Ola Månsson är antecknad som backstuguhjon i byn Smedjeryd under åren 1889-93. Familjen kom från Hälleda och flyttar sedan till Pershult. Frågan är: Hade möjligen Boel denna familj boende inhyses under sina sista år? ----

Egron Johansson: Selmosadal är namnet på en backstuga i närheten av vägen Bölinge-Smedjeryd. Murarna är väl bevarade och framför dessa ligger en åkerlycka som ännu brukas. Stugan har namnet efter dess senaste inneboende, nämligen frånskilda hustrun Boel Svensdotter född 1815 och enligt kyrkoboken död 1891. En anteckning i kyrkoboken upplyser att "mannen säges vara död".

Ur kyrkoboken kan vi vidare utläsa att backstugan troligen är uppförd på 1850-talet. Det upplyses att mannen som heter von Wovern säges vara död. Boel hade en son som hette Per Bengtsson Nygren född 8/5 1849. Den ovan nämnda åkerlyckan kallas vanligen för "Boels lycka".

Den gamla vägen.

Kristianstadsvägen anlades på 1600-talet, på initiativ av dåvarande ägaren till Wallen, tillika landshövdingen i Kristianstad, MAGNUS DURELL. En väg med något annorlunda sträckning hade redan tidigare funnits. I denna trakt gick denna på södra sidan av Sjöaltsjön. Delar av denna väg finns fortfarande kvar, nu som mark- eller skogsväg.

ELIAS BENGTSSONS TORP.

6

ELIAS BENGTSSON var född i Örskelljunga socken och kom därifrån 1885 och gifte sig med BENGTA JÖNSDOTTER från Nordanå. Familjen bosätter sig i Smedjeryd och tar upp ett torp där. Elias hade tidigare varit gift och var änklings. Bengta hade en son, född 1884, Bernhard Wilhelm. De får tillsammans en dotter, Jenny, född 1887. Hustrun Bengta dör 1894. Elias bor kvar till
Nu år 1993 finns inga rester kvar av det gamla torpet, allt är bortodlat.

Egron Johansson:

Smedjeryd, Elias torp.

I byn Smedjeryd, den östligaste belägna byn i Våxtorps socken, på gränsen till Kristianstads län, finner vi resterna av ett torp och två backstugor. Ett bestående minne från stugornas tid har vi fått i namnen på de åkerlyckor som uppodlats och gav inbyggaren en del av sin utkomst. "Eliasa lycka" heter ett av stenmur inhägnat område, där vi finner resterna av de nedfallna stenväggarna. Kring dessa finnes buskar av syren och liguster, risiga äppelträd och morell. Torpets senaste innehavare hette, vad som uppgivits, Elias Bengtsson. Vi finner honom i ett kommunalstämmoprotokoll från sekelskiftet, där ett litet understöd beviljats honom på grund av sjukdom. Kyrkohandlingar i landsarkivet i Lund berättar: Torparen Elias Bengtsson var född 1838, hans hustru Bengta Jönsdotter 1845, Barn: Bernhard Wilhelm 1884, och dottern Jenny 1887. Före Elias Bengtsson uppgives i samma kyrkolängd "huset" Elias Broddesson född i Örskelljunga 1750 och hustrun Bengta Bengtsdotter född i Lycket 1754. / Denna senare uppgift är troligen ett missförstånd av Egron, skulle så inte varit fallet hade de varit betydligt mer än 100 år på 1880-90-talet./

MEDELTIDA SMÄLTUGN FÖR MYRMALM.

7

Vad som troligen har varit en medeltida smältugn för myrmalm, har hittats av markägaren, ÅKE KVIIST, något hundratal meter norr om dennes gård. Denna ligger i en liten ravin bland massor av sten. Upptäckten skedde av en slump, genom att en ko som förirrat sig dit, trampade igenom ugnens stentak, som därvid rasade in. En annan sådan ugn har även hittats strax bredvid på en åker. Denna bestod då endast av en bottenplatta av sten. Denna har blivit bortröjd sedan den blivit undersökt av postmästare Nöjd i Örskelljunga.

KVARN I STENSÅN.

En kvarn har tidigare funnits i Stensån, strax öster om bron över vagen. Vissa rester av fördämning kan ännu skönjas.